

De Ecologische Hoofdstructuur in Gaasterland

In het Natuurbeleidsplan en het Structuurschema Groene Ruimte stelt de rijksoverheid vast dat er in Nederland een Ecologische Hoofdstructuur (EHS) komt. In een periode van dertig jaar moet er in ons land 250.000 hectare natuurgebied gerealiseerd worden. Alle natuurgebieden die deel uitmaken van de EHS zullen met elkaar verbonden worden door 'groene verbindingzones', zodat er een aaneengesloten gebied ontstaat. Dit is gunstig voor de uitwisseling van soorten tussen de verschillende gebieden. De rijksoverheid heeft vastgesteld hoeveel hectare natuurgebied moet worden ontwikkeld en waar deze gebieden globaal zullen komen. De besturen van de provincies voeren dit beleid vervolgens uit door concrete terreinen aan te wijzen waar deze natuurontwikkeling plaats moet hebben.

Marieke Vos

In Friesland werden verscheidene gebieden voor de EHS. In de gemeente Gaasterlân-Sleat was oorspronkelijk 3.000 hectare als bruto terrein aangewezen. De taak van de provincie was dit bruto getal terug te brengen tot ongeveer eenderde: 1000 hectare zou natuurterrein moeten worden. De provincie voerde overleg met verschillende organisaties, zoals de gemeente, de natuurbeweging en de Friese Land- en Tuinbouworganisatie, de FLTO. Uiteindelijk kwam men tot 550 hectare grond die aangewezen werd voor natuurontwikkeling: uitsluitend landbouwgrond. Toen de inkleuring van dit beoogde natuurgebied in maart 1995 bekend werd, brak er een storm van protest los. Gaasterlandse boeren richtten een protestgroep op: de Initiatiefgroep Verontruste Gaasterlanders (IVG). Deze groep organiseerde verschillende acties waarmee de aandacht van politiek en pers werd getrokken. Op 12 september en 3 oktober nam de Eerste Kamer een besluit over het Structuurschema Groene Ruimte. Het plan werd goedgekeurd en de minister speelde de bal terug naar de provincie: binnen dertig jaar moet

de 550 hectare in Gaasterland worden verwezenlijkt. Maar na alle commotie rond het plan is de toekomst onduidelijk.

Protest

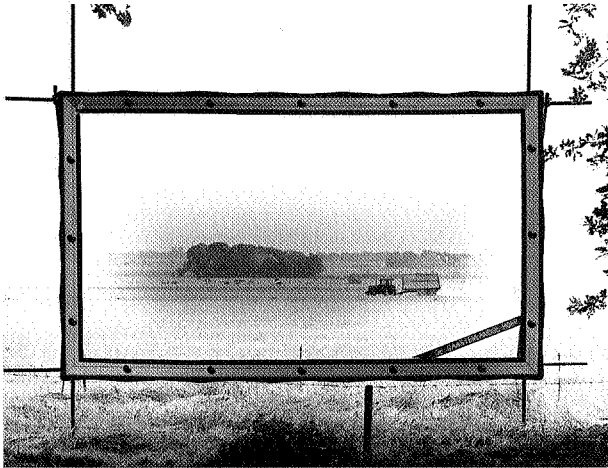
Waarom ontstond er zoveel protest tegen deze plannen? Op de presentatie van het plan voor Gaasterland op 22 maart 1995 zagen landbouwers dat hun land was ingekleurd: aangewezen als natuurterrein. Zij waren hier slecht van op de hoogte en het plan sloeg in als een bom. Men keerde zich tegen de plannen en richtte de Initiatiefgroep Verontruste Gaasterlanders op. Heidi en Durk van der Werf, schapenhouders te Sondel, waren er vanaf het begin bij. Zij richtten zich eerst tot de zogenaamde 'ingekleurde boeren', boeren wiens land tot natuurgebied was bestemd. In april 1995 vroeg de groep aan alle kiesgerechtigde burgers in de gemeente een oordeel over de overheidsplannen. 75% van de bevolking was tegen de plannen. Een breed protest tegen de overheidsplannen werd op deze manier gebundeld in de IVG. De IVG begon actie te voeren. De groep verwierp het plan volledig:

de 550 hectare waren wat hen betrof van de baan. De IVG organiseerde discussieavonden. Zowel provinciale als landelijke politici bezochten de streek en op 2 september jl. organiseerde de IVG een open dag waar onder andere politici en de pers aanwezig waren.

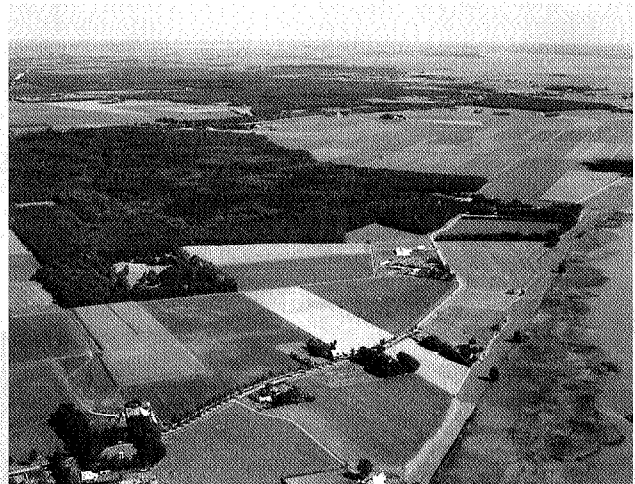
De groep maakte het de overheid niet gemakkelijk.

Verbazing

De provincie, die de plannen moet uitvoeren, werd door de protesten overvallen. Herman Kremer, projectleider Streekplanuitwerking Gaasterland bij de provincie Friesland, was verbaasd over de protesten. Voordat de plannen tot stand kwamen was er wel degelijk overleg gevoerd met alle betrokken partijen. De provincie had met de FLTO afspraken gemaakt over de invulling van natuurgebied in Friesland. De provincie ging er van uit dat de landbouwers hiervan op de hoogte waren. Door gebrekkige communicatie en een sfeer van 'misschien gaat het aan mijn deur voorbij' ging het echter mis. De FLTO keerde zich later onder druk van haar leden

Schilderijlijst geplaatst door de Initiatiefgroep Verontruste Gaasterlanders voor een doorkijkje naar het levende Friese landschap, foto Rob de Groot

Het landschap van Gaasterland langs de IJsselmeerkust, foto Aerophoto Eelde.

tegen de plannen van de provincie. Daardoor kwam volgens Herman Kremer de organisatie in een moeilijke positie. De FLTO had over de invulling van het natuurgebied een convenant met de provincie gesloten, dat haar achterban afwees. En het laatste woord lag bij de leden, zodat de FLTO zich nu tegen deze plannen heeft gekeerd.

De FLTO was niet de enige organisatie die onder vuur kwam te liggen in Gaasterland. Ook It Fryske Gea, dat een groot aantal natuurgebieden beheert, moest het ontgelden. It Fryske Gea had net als de FLTO deel uitgemaakt van de klankbordgroep die de plannen voor Gaasterland voorbereidde. De organisatie heeft geen goede naam in Gaasterland, omdat men kritiek heeft op het gevoerde natuurbeheer. Daardoor was het gemakkelijk It Fryske Gea de zwarte piet toe te spelen. Geheel onterecht, volgens Herman Kremer. It Fryske Gea heeft als natuurbeschermingsorganisatie aan de klankbord-

groep deelgenomen. Daar verdedigde zij haar belangen en werkte zij mee aan een compromis voor Gaasterland, net als de andere organisaties. Het uiteindelijke beleid kwam van de provincie en viel geheel onder haar verantwoordelijkheid.

Vrijwilligheid

Het plan werd gepresenteerd op een luidruchtige zitting. De beoogde natuurgebied van 550 hectare werd verworpen door de boeren. Maar de provincie kan de boeren niet dwingen hun land te verkopen: zij verkopen alleen als zij dat willen. Deze vrijwilligheid wordt echter door de IVG in twijfel getrokken. Volgens Heidi van der Werf is land dat de overheid tot natuurgebied wil bestemmen, onverkoopbaar aan anderen dan de overheid. Geen landbouwer zou die grond nog willen hebben, vanwege de onzekere toekomst van het gebied. Herman Kremer ontkent dit. De boeren blijven volledig

vrij in wat ze met hun land doen, zij kunnen hun bedrijf op de huidige wijze voortzetten of verkopen aan de hoogste bidder. Een ander punt is volgens hem de psychologische kant van de zaak; er liggen immers gronden met een stempel erop. Dat effect moet je niet uitvlakken, maar ook niet overdrijven: als iedereen blijft roepen dat de grond niets meer waard is dan dreigt er een 'self-fulfilling prophecy'. Maar als men gewoon doorgaat met boeren en doet alsof er geen EHS bestaat is er niets aan de hand.

Leefbaarheid

Een ander punt van kritiek van de IVG is dat de leefbaarheid in de streek achteruit zou gaan door het verdwijnen van verschillende boerenbedrijven. Door de verkoop van landbouwgrond voor natuurgebied verdwijnen immers 72 arbeidsplaatsen. Volgens het Structuurschema zou het verlies aan arbeidsplaatsen gecompenseerd kunnen worden

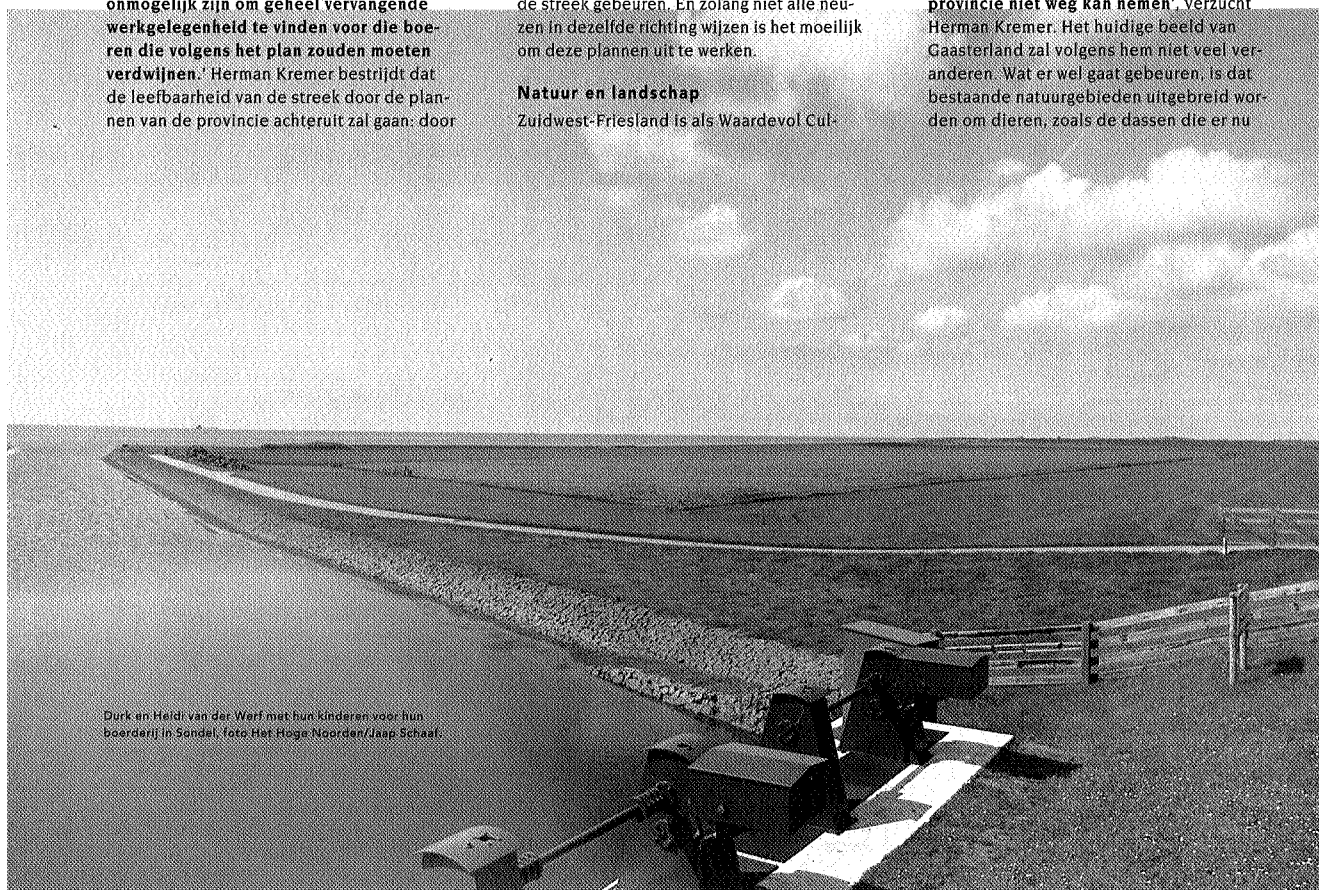
met werkzaamheden in de toeristische sector. De redenering is dat een natuurgebied meer toeristen trekt. Voor deze zogenaamde eco-toeristen zouden meer voorzieningen worden aangelegd en zou bijvoorbeeld het kamperen bij de boer gestimuleerd worden. **'Hypocriet'**, vindt Heidi van der Werf. **'Als 72 mensen nieuw werk moeten vinden in het toerisme, zou het aantal campings geheel en al uit de hand lopen. Een dorp als Oudemirdum heeft met 1500 inwoners nu al 10 campings. Met nog meer campings zou er massatoerisme ontstaan. En dat was nu net niet de bedoeling. De toeristen die Gaasterland bezoeken komen er voor de rust en de natuur. Het zou kortom onmogelijk zijn om geheel vervangende werkgelegenheid te vinden voor die boeren die volgens het plan zouden moeten verdwijnen.'** Herman Kremer bestrijdt dat de leefbaarheid van de streek door de plannen van de provincie achteruit zal gaan: door

de autonome ontwikkeling in de landbouw verdwijnt per jaar toch al 4% aan agrarische werkgelegenheid in Nederland. Dat is een nationaal cijfer en niet alleen van toepassing op Gaasterland. Maar de twee arbeidsplaatsen die door de plannen per jaar in Gaasterland zullen verdwijnen, worden zo wel in een ander licht gezet. Herman Kremer geeft toe dat het verdwijnen van 550 hectare landbouwgrond negatieve gevolgen zal hebben. Maar hij geeft tegelijk aan dat de provincie graag met de streek wil overleggen op welke manier er gecompenseerd kan worden. Daar is geld voor en de ontwikkeling van recreatie en toerisme zou een middel kunnen zijn. Maar dat moet dan wel in nauw overleg met de streek gebeuren. En zolang niet alle neuzen in dezelfde richting wijzen is het moeilijk om deze plannen uit te werken.

Natuur en landschap

Zuidwest-Friesland is als Waardevol Cul-

tuurlandschap aangewezen. Maar daarbinnen zal het uiterlijk van Gaasterland veranderen. Tot groot ongenoegen van de bewoners van de streek en van veel toeristen die Gaasterland regelmatig bezoeken. Het gevarieerde karakter van het landschap, waarbij bos en landbouwgrond elkaar afwisselen, vindt veel waardering. Men ziet niet in waarom dat veranderd zou moeten worden. Durk van der Werf benadrukt dat Gaasterland zoals het is, al een waardevol cultuurlandschap is. Door het op de schop te gooien en 'nieuwe natuur' te ontwikkelen, zal het cultuurlandschap juist worden beschadigd. **'Het idee dat heel Gaasterland op de schop zal gaan is een misverstand dat de provincie niet weg kan nemen'**, verzucht Herman Kremer. Het huidige beeld van Gaasterland zal volgens hem niet veel veranderen. Wat er wel gaat gebeuren, is dat bestaande natuurgebieden uitgebreid worden om dieren, zoals de dassen die er nu

Durk en Heidi van der Werf met hun kinderen voor hun boerderij in Sandel. Foto: Het Hoge Noorden/Jaap Schaaf.

leven, meer ruimte te geven. Want de Ecologische Hoofd Structuur richt zich op de natuur: op dieren en planten, biotopen en de relaties daartussen. Wat mensen in Gaasterland zien en beoordelen is het landschap, niet zozeer de natuur met haar diversiteit van soorten. En dat landschap is erg mooi in Gaasterland, maar de natuur is er volgens de doelstellingen van de EHS niet voldoende gediversifieerd. Reden dus om daar wat aan te doen zonder dat er veel in het uiterlijk van Gaasterland zal veranderen.

Agrarisch natuurbeheer

Wat zal er nu in Gaasterland gebeuren? De provincie moet de plannen verder uitwerken. Daarvoor heeft zij meer tijd en speelruimte gekregen. Zo zijn onder andere al langer bestaande plannen voor agrarisch natuurbeheer uit de kast gehaald. Volgens Herman Kremer zit de provincie nu opnieuw in een oriënterende fase. Er zal op korte ter-

mijn worden overlegd met de FLTO, de natuurbescherming, de gemeente en het Ministerie van LNV. De gemeente en de FLTO moeten zich daarvoor op hun positie beraden, omdat beide organisaties zich tegen de plannen hebben gekeerd. Zij zullen opnieuw om moeten, omdat het natuurgebied van 550 hectare gehandhaafd blijft. Op grond van de gesprekken met deze organisaties zal de provincie een nieuw voorstel ontwikkelen waar alle partijen zich in kunnen vinden. De stemming is vooralsnog grimmig. 'Als het aan de IVG ligt, wordt er geen grond verkocht', zegt Durk van der Werf.

Eigen plannen

De landbouwers willen nu zelf gaan kijken wat zij kunnen doen om de doelstellingen van het gebied te verwezenlijken. Volgens Heidi van der Werf zal men trachten landbouw te combineren met natuur. Uitgangspunt is wel dat de

overheid daarbij een eerlijk gesprek met de bevolking voert.

Durk van der Werf benadrukt dat ze een economische impuls aan de streek zullen proberen te geven, in plaats van de economische drain die de overheidsplannen volgens hem voor Gaasterland zouden betekenen. Maar het zal volgens hem wel enige tijd duren voordat de samenwerking tussen de boeren en de provincie zo goed is dat normaal overleg gevoerd kan worden. Door de plannen voor Gaasterland is het vertrouwen in de overheid geschaad en zijn de boeren achterdochtig. Maar ze hebben de tijd. Voorlopig is geen landbouwer van plan zijn grond te verkopen. 'De Gaasterlanders waren snel met actievoeren, want dat was op dat moment noodzakelijk', volgens Durk. Maar nu doen zij geen overhaaste dingen. Wat hen betreft hebben ze nog 25 jaar om met een plan voor Gaasterland te komen waarmee iedereen tevreden kan zijn. Nb

